

УДК 37.013.42:378.147

Гладких Г.В.,*викладач-стажист кафедри іноземних мов**Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного,**anna.gladkykh@tsatu.edu.ua***Ченчик О.А.,***здобувачка вищої освіти філологічного факультету**Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького,**helena9928@mail.ru**Україна, м. Мелітополь*

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті аналізується значення та структура комунікативної компетентності студентів. Зазначається, що комунікативна компетентність є важливою складовою здобувача вищої освіти, яка дозволяє йому налагоджувати стосунки з учасниками навчально-виховного процесу. Зміст комунікативної компетентності передбачає володіння уміннями вербального та невербального спілкування, взаємодію із співрозмовниками в залежності від ситуації, знання норм та правил спілкування, володіння професійним термінологічним апаратом. Виявлено, що формування комунікативної компетентності відбувається у процесі спілкування з різними співрозмовниками.

Ключові слова: студент, вища школа, комунікативна компетентність, інформаційно-комунікаційні технології.

Постановка проблеми. У сучасних реаліях, які характеризуються поширенням глобалізаційних процесів в освіті та суспільстві, розвитком мережі Інтернет, вимоги до підготовки майбутнього фахівця стають більш жорсткими та різноманітними. Орієнтація вітчизняної системи вищої освіти на європейський досвід призвели до впровадження компетентнісного підходу у підготовку здобувачів вищої освіти, який дозволив розширити можливості випускників до працевлаштування на вітчизняному та закордонному рівнях. Водночас, необхідною складовою компетентного фахівця є перелік ключових соціальних компетентностей, які забезпечують комунікацію з оточуючими, взаємодію із соціумом та суспільством. Однією із важливих компетентностей, вкрай необхідна здобувачу вищої освіти під час навчання, є комунікативна компетентність, яка дає можливість досягнути порозуміння між учасниками навчально-виховного процесу.

Питаннями комунікативної компетентності займалися багато науковців, таких як Н. Альохіна, М. Галицька, Н. Стеценко, І. Черезова. Процеси формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти негуманітарного профілю відображено у роботах Н. Костенко, С. Симоненко. Комунікативна компетентність студентів гуманітарних спеціальностей, зокрема майбутніх філологів, відображена у працях Т. Шарової, Є. Долинського. Водночас, потребує аналізу питання, пов'язані із дослідженням комунікативної компетентності для забезпечення навчальної діяльності в умовах вищого навчального закладу.

Мета статті полягає у висвітленні значення комунікативної компетентності для здобувача вищої освіти під час навчальної діяльності, характеристика її особливостей.

Виклад основного матеріалу. Впровадження компетентнісного підходу в освітню діяльність закладів вищої освіти дозволом вирішити проблему підготовки якісного

фахівця, який, крім багажу знань та сформованих навичок, володіє здатностями до ефективного вирішення поставлених завдань. Орієнтація системи освіти на формування та розвиток у здобувача вищої освіти певного переліку загальних та фахових компетентностей надала можливість підвищити його конкурентоспроможність та розширити можливості для працевлаштування.

Однією із важливих компетентностей, якою повинен володіти майбутній фахівець, є комунікативна компетентність, яка дозволяє уникнути непорозумін між викладачем та студентами [3, с.71], досягти конструктивної взаємодії під час спілкування, забезпечити гарні стосунки між одногрупниками та професорська-викладацьким складом вищого навчального закладу.

Аналіз визначень комунікативної компетентності майбутніх фахівців дав змогу виявити, що під цим поняттям розуміється інтегральна характеристика особистості, яка дозволяє встановлювати контакти з іншими людьми [7, с.187], ефективно здійснювати комунікативний процес [8, с.104], вільно спілкуватися на професійну тематику тощо.

Якщо мати на увазі загальне значення комунікативної компетентності, то її розвиток впливає на можливість брати участь у різноманітних заходах, пов'язаних із соціальною сферою [2, с.46]. В кінцевому результаті розвинута комунікативна компетентність може призвести до розуміння значення спілкування у якості єдиного способу у вирішенні конфліктів, раціоналізації механізмів управління суспільства, формування високодуховної та відповідальної особистості [7, с.186], здатної до вирішення життєвих та виробничих ситуацій.

Оскільки комунікативна компетентність має складну структуру, то до її складу можна включити наступні компоненти: стратегічна компетенція як здатність до прогнозування та планування способів міжособистісної комунікації; іншомовна компетенція, яка передбачає

здатність до іншомовного спілкування; завдяки соціальній компетентності особистість може пристосуватися до умов соціального спілкування; професійна компетентність передбачає володіння термінологічним професійним словником та здатністю до професійного спілкування [2, с.45]. У цьому контексті здобувачі вищої освіти повинні навчатися комунікувати з одногрупниками, викладачами, адміністрацією закладу, бути обізнаними у правилах внутрішнього розпорядку та термінах освітньої діяльності за фахом.

Якщо звернути увагу на зміст комунікативної компетентності, то можна виділити такі здатності, вміння та знання:

- здатність до вербального та невербального спілкування за допомогою відповідних форм та засобів;
- здатність до розподілення власної уваги та адекватного реагування в залежності від стану розмови та інших факторів;
- здатність до розуміння та прогнозування поведінки співрозмовника на основі розпізнавання зовнішніх проявів [1, с.51];
- знання правил та норм поведінки у різноманітних ситуаціях;
- розпізнавання жестів, міміки, тембру голосу та інших емоційних ознак;
- врахування під час розмови вікових, релігійних та інших особливостей співрозмовника [7, с.187];
- вміння донести до співрозмовника потрібну інформацію, орієнтуючись на його вікові, релігійні, інші психофізіологічні особливості [8, с.104].

Процес формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти передбачає розвиток у них відповідних умінь, формування певного масиву знань стосовно поведінки в суспільстві, професійних та інших об'єднаннях. Цей процес повинен призвести до покращення результатів навчальної діяльності, впливу на розвиток соціальної та професійної компетентностей. Звісно, позитивний ефект можливий тільки за умови розвитку комунікативної компетентності у бік покращення. Процес розвитку комунікативної компетентності відбувається безпосередньо під час спілкування [8, с.104], причому якість цього процесу залежить від глибини питань, які обговорюються, а також їх кількості та різноманітності [3, с.72].

Важливим етапом у формуванні комунікативної компетентності є накопичення достатнього словарного запасу соціальної та професійної спрямованості. І якщо соціальні знання більшою мірою однакові для всіх людей, то термінологічний блок професійного спрямування відрізняється в залежності від обраної майбутньої професії.

Водночас, будуть відрізнятися способи та форми формування комунікативної компетентності. Наприклад студентів-філологів повинні долучатися до прочитання автентичної літератури за фахом, художньої літератури, анутовати тексти, розвивати навички виразного читання, переказу прослуханого або прочитаного твору [9, с.75]. Іншомовна компетентність формується через спілкування з носіями мови, прочитання фахових текстів, ознайомлення із культурою та традиціями тієї країни, мова якої вивчається [4, с. 88]. А ось, наприклад, комунікативна компетентність фахівців із програмної інже-

нерії втілюється через опосередковане спілкування внаслідок того, що програміст більше працює з комп'ютером та інструментальним середовищем, ніж з людьми. Тому тут важливими будуть здібності до наполегливості, посидючості, стійкості [6, с.182].

Слід зазначити, що впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освітню, виробничу діяльність суттєво впливають на формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти [9, с.75], надаючи їм величезні можливості для обміну інформацією у процесі навчання та професійної діяльності через використання аудіо, відео та інших форм представлення цифрових даних [5, с.94].

З урахуванням сучасних тенденцій, при формуванні комунікативної та професійної компетентностей у закладі вищої освіти доречним є використання мобільних технологій, електронних засобів навчального призначення, систем дистанційного навчання. Зараз актуальним є використання програмного забезпечення для організації конференцій, зокрема Skype та Zoom, які дозволяють вирішувати різноманітні питання в онлайн режимі, проводити відео лекції та конференції, робити демонстрацію екрану, відправляти файли різного формату [3, с.72].

Окремо слід сказати про масові відкриті онлайн курси, які дозволяють забезпечити спілкування між різними користувачами в межах одного курсу. Крім того, означені платформи мають тематичні курси, які допомагають розвинути комунікативні компетентності, вміння критично ставитися до інформації, представленої в мережі Інтернет тощо. Наприклад, цікавими є безкоштовні курси «Критичне мислення для освітян», «Медіаграмотність для освітян» [10, с.135] та багато інших.

Зазначені можливості інформаційно-комунікаційних технологій дозволяють розширити межі спілкування, дізнатися багато нового та підготуватися до професійної діяльності в умовах інформаційного суспільства.

Висновки. Отже, комунікативна компетентність є одним із важливих компонентів підготовки здобувача вищої освіти до професійної діяльності. Вона допомагає досягти конструктивного діалогу між викладачем та студентами, донести інформацію до співрозмовника без втрати сенсу, стати більш успішним під час навчальної та професійної діяльності.

Література

1. Альохіна Н.В. Формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців / Н.В. Альохіна // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія. – 2013. – № 40(2). – С.51-55.
2. Галицька М.М. Складові комунікативної компетентності студентів вищих навчальних закладів / М.М. Галицька // Освітологічний дискурс. – 2015. – № 2(10). – С.39-48.
3. Гладких Т.В. Напрями формування комунікативної компетентності студентів / Т.В. Гладких, С.В. Шаров // Інноваційна педагогіка. – 2019. – № 1(11). – С.70-74.
4. Костенко Н.І. Особливості формування іншомовної комунікативної компетентності у студентів ВНЗ нефілологічних спеціальностей / Н.І. Костенко // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету України. – 2012. – № 5. – С.86-89.
5. Олексенко Р. Формування культури засобами масової інформації / Р. Олексенко // Fundamental and applied science. – 2015. – С.94-95.

6. Симоненко С.В. Модель формування комунікативної компетентності фахівців з програмної інженерії / С.В. Симоненко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. пр. – 2018. – Вип. 60(113). – III.2. – С.181-185.

7. Стеценко Н.М. Комунікативна компетентність як складова професійної підготовки сучасного фахівця / Н.М. Стеценко // Педагогічний альманах. – 2016. – № 29. – С.185-191.

8. Черезова І.О. Комунікативна компетентність як інтегральна якість особистості / І.О. Черезова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. – 2014. – № 1(1). – С.103-107.

9. Шарова Т.М. Формування комунікативно-діалогічної компетентності студентів-філологів / Т.М. Шарова, С.В. Шаров, О.В. Бородинська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. – 2017. – № 29. – III.1. – С.74-76.

10. Шаров С.В. Розвиток соціальної компетентності майбутніх учителів засобами онлайн платформи Prometheus / С.В. Шаров // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. – 2019. – № 182. – С.133-137. DOI: 10.36550/2415-7988.2019.182.28.

References

1. Alokhina N.V. Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv / N.V. Alokhina // Problemy suchasnoi pedahohichnoi osvity. Pedahohika i psykholohiia. – 2013. – № 40(2). – S. 51-55 [in Ukrainian].

2. Halutska M.M. Skladovi komunikatyvnoi kompetentnosti studentiv vyshchikh navchalnykh zakladiv / M.M. Halutska // Osvitolohichni dyskurs. – 2015. – № 2(10). – S. 39-48 [in Ukrainian].

3. Hladkykh H.V. Napriamy formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti studentiv / H.V. Hladkykh, S.V. Sharov // Innovatsiina

pedahohika. – 2019. – № 1(11). – S. 70-74 [in Ukrainian].

4. Kostenko N.I. Osoblyvosti formuvannia inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentnosti u studentiv VNZ nefilolohichnykh spetsialnostei / N.I. Kostenko // Zbirnyk naukovykh prats Khmelnytskoho instytutu sotsialnykh tekhnolohii Universytetu Ukraina. – 2012. – № 5. – С.86-89 [in Ukrainian].

5. Oleksenko R. Formuvannia kultury zasobamy masovoi informatsii / R. Oleksenko // Fundamental and applied science. – 2015. – S. 94-95 [in Ukrainian].

6. Symonenko S.V. Model formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti fakhivtsiv z programnoi inzhenerii / S.V. Symonenko // Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh: zb. nauk. pr. – 2018. – Vol. 60(113). – III.2. – S. 181-185 [in Ukrainian].

7. Stetsenko N.M. Komunikatyvna kompetentnist yak skladova profesiinoi pidhotovky suchasnoho fakhivtsia / N.M. Stetsenko // Pedahohichni almanakhi. – 2016. – № 29. – S. 185-191 [in Ukrainian].

8. Cherezova I.O. Komunikatyvna kompetentnist yak intehralna yakist osobystosti / I.O. Cherezova // Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seria: Psykholohichni nauky. – 2014. – № 1(1). – S. 103-107 [in Ukrainian].

9. Sharova T.M. Formuvannia komunikatyvno-dialohichnoi kompetentnosti studentiv-filolohiv / T.M. Sharova, S.V. Sharov, O.V. Borodynska // Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seria: Filolohiia. – 2017. – № 29. – III.1. – S. 74-76 [in Ukrainian].

10. Sharov S.V. Rozvytok sotsialnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv zasobamy onlain platfomy Prometheus / S.V. Sharov // Naukovi zapysky. Seria: Pedahohichni nauky. – 2019. – № 182. – S. 133-137 [in Ukrainian]. DOI: 10.36550/2415-7988.2019.182.28.

Gladkykh H.V.,

trainee teacher of Dmytro Motorny Tavriya State Agrotechnological University, anna.gladkykh@tsatu.edu.ua

Chenych O.A.,

student of Melitopol State Pedagogical Bogdan Khmelnytsky University, helena9928@mail.ru

Ukraine, Melitopol

COMMUNICATIVE COMPETENCE OF HIGHER EDUCATION GRADUATES AS A NECESSARY COMPONENT OF EDUCATIONAL ACTIVITY

The article analyzes the meaning and structure of students' communicative competence. It is noted that communicative competence is an important component of higher education, that allows to establish person's relationships with participants in the educational process. The content of communicative competence includes verbal and nonverbal communication skills, interaction with interlocutors depending on the situation, knowledge of the communication norms and rules, familiarity with professional terminology. It has revealed that the formation of communicative competence occurs in the process of communication with different interlocutors.

Key words: student, high school, communicative competence, information and communication technologies.

